

Korhecz Tamás

UNION Egyetem, Dr. Lazar Vrkiatić Jogi és Üzleti Tanulmányok Kara, Újvidék
tkorhecz@tippnet.rs

IRÁNYTŰ A JOG ALKOTÁSÁHOZ ÉS NYELVÉHEZ

Letsch Endre: *A jog alkotása és nyelve*. Barangolás a legisztika és a lingvisztika világában. Forum, Újvidék, 2017

Különösen ritka, hiánypótló kötetet vehet kezébe a könyvszerető közönség a jubiláló Forum kiadásában. Az elmúlt hatvan évben a Forumot okkal jegyezték döntően szépirodalmi kiadóként, a (nem ritka) kivételek csak erősítették ezt a szabályt. Ezen kivételek sorába tartoztak a Forum által gondozott jogi monográfiák is. Várady Tibornak és Szalma Józsefnek a XX. század nyolcvanas éveiben megjelentetett, egyetemi jegyzetként is használt jogi szakkönyvei sokban hozzájárultak az újvidéki jogi karon kibontakozó magyar nyelvű képzéshez. Ezen a ponton engedjen meg nekem az olvasó egy rövid, talán személyes kitérőt, amely rámutat az író, Letsch Endre szerzői opusának, a szerbiai magyar nyelvű jogászképzésnek és a most ismertetett monográfiának az összefüggéseire. Várady Tibor az újvidéki jogi kar történetének talán legkiemelkedőbb és legelismertebb professzora generálta, mozgatta és irányította azt a folyamatot, amelynek eredményeként magyar anyanyelvű oktatók sora kerülhetett be ebbe a felsőoktatási intézménybe és taníthatott jogot, akkoriban sokakkal együtt nekem is (részben magyar nyelven). Az akkor hivatalosan is több nyelven működő jugoszláv szövetségi berendezésű államszervezet, és ezen belül a vajdasági igazságügy a magyar jogi szaknyelvet is ismerő jogászokat igényelt. Mivel a jog és annak nyelve elsősorban a nemzeti jogrendszerhez kötődik, emberpróbáló feladat volt „magyarítani” az akkori jugoszláv, szerb és vajdasági szocialista jogrendszert. A Várady által felkarolt magyar egyetemi oktatók sorában különös szerepet játszott Letsch Endre, aki lelkesen vállalta az akkor frissen létrehozott nyelvi szaklektorátus vezetését, és oktatta, fakultatív tárgyként a magyar jogi szakterminológiát. Szerzőnk szinte erre a feladatra született, hiszen akkor és azóta is szüntelenül a jog és a nyelv megszgyéjén egyensú-

lyoz, kutat, alkot, tevékenykedik. Letsch Endre a jogi karon diplomázott, de a magiszteri értekezését a bölcsészettudományok témakörében írta meg, a jogi szaknyelvet kutatva. A tudományok doktora címet már a jogtudomány területén érdemelte ki, de a nyelvtudománnyal határos területen: a jogalkotás nyelvét kutatva. Sok-sok évvel azután, hogy az újvidéki jogi karon dicstelenül háttérbe szorították a magyar nyelvű jogászképzést, szerzőnket pedig távozásra készítették, dr. Letsch továbbra is a jogi nyelvvel foglalkozik, immár egyetemi tanárként, az újvidéki székhelyű Európai Jogi és Politikai Tanulmányok Karán, ahol, más rokon tárgyak mellett, a nomotechnika – jogalkotástan és jogszabályszerkesztés tárgyat oktatja.

Nos, a talán kissé hosszúra nyújtott kitérő után szóljunk magáról a műről. A felülmúlhatatlan Goethe állapította meg, hogy az íráskészség és fogalmazás legmagasabb fokát akkor érjük el, ha bonyolult és összetett dolgokról egyszerűen és érthetően tudunk írni. Goethe szentenciája hatványozottan érvényes a jog területére. A jog az államszervezet által működtetett és kikényszeríthető, általános érvényű és kötelező szabályok tengerének bonyolult és állandóan változó rendszere. Enyv, amely összetartja és működőképessé teszi a társadalmat, tervezhetővé és kiszámíthatóvá a társadalom és az abban élő egyének életét, viszonyrendszerét. Mivel a modern jogot az írásbeliség jellemzi, Goethét parafrázálva, ez a mindenre kiterjedő és mindent behálózó szabálytenger akkor „kiváló”, ha a bonyolult és állandóan fejlődő társadalmi viszonyokat szabályozó viselkedési szabályok érthetőek, egyszerűek, logikusan és következetesen vannak felépítve, rendszerezettek és belső ellentmondásoktól mentesek. Ezt az idealizált állapotot hivatott elősegíteni a jogalkotástan, a nomotechnika vagy nomológia – módszertani jellegű tudományág. Ennek a tudományágnak a területén megszületett Letsch-féle monográfia nem más, mint a jogi nyelv és kifejezésmód tökéletesítésére tett figyelemre méltó erőfeszítés. Idézzük ezen a helyen magát a szerzőt: „Föl kellene hívni a szakjogászok, a tudósok, minden hivatásos és amatőr jogművelő figyelmét arra, hogy kifejezett tudatossággal és a logikus gondolkodás érzékével, a problémamegoldás iránti affinitással megáldva a mindennapi élet és a szabatos jogi nyelvhasználat szükségességét helyezték előtérbe” (Letsch 2017: 15).

A monográfia műfaji behatárolása korántsem egyértelmű. A Forum-kiadvány jelentősen eltér az alapjául szolgáló, 2011-ben szerb nyelven publikált kötettől (Leč 2011) mind tartalmában, mind hangvételében, mind hangulatában, így nehezen lehetne hagyományos egyetemi tankönyvnek, tudományos monográfiának tekinteni. Ez a kiadvány valójában a tudományos művek szempontjainak is megfelelő jogi szakkönyv, amely a nomológia, a jogalkotástan és a nyelvtudomány területén íródott, és olyan kérdéseket

boncolgat, olyan tárgyköröket elemez és dolgoz fel, mint a jogszabály és norma fogalma, a jogalkotás és jogszabályszerkesztés, a jogértelmezés és annak módszertana, a jogdogmatika, a jogi nyelv sajátosságai, a nomotechnikai hibák, antinómiák és a jogi interferenciák stb. A monográfia jogi-tudományos szakkönyv jellegét azonban több dolog is színesíti, illetve helyenként árnyalja. Egyrészt, a szerző állandóan visszaköszönő, néha hivalkodó nyelvészkedése, a választékos, veretes, de helyenként túldíszített barokkos mondatszerkesztés, másrészt, a műbe beleszórt sok-sok személyes tapasztalat és markáns értékítélet. Ez utóbbira kiváló példa, amikor a szerző a normák világát és természetét kutatva, ellentmondást nem tűrően, különösebb érvelés nélkül sommásan ismerteti az olvasóval, hogy szerinte milyen alpári célok és megfontolások alakítják, döntenek el, milyen viselkedési szabályok legyenek törvényesítve: „A norma/szabály által föltérképezett elérendő és oltalmazandó célkitűzések feldolgozásával arra a következtetésre juthatunk, hogy kőkeményen a hatalmon lévő osztályok, pártok és csoportok, oligarchák, legrosszabb esetben a maffia érdekeinek helyenként empatikus, máskor nonszkrupulózus keresztülviteléről beszélünk, nem pedig valamiféle populista módon deklarált társadalmi-politikai érdekekről” (Letsch 2017: 52). A száraz tudományosságot Letsch doktor azzal is oldja, hogy a papírra vetett gondolatok mentén folyamatosan feltűnik a szarkazmus, az irónia, helyenként a tréfálkozás is. Az általam észrevételezett, akár tetszést, akár megütőközést kiváltó, fent említett specifikumok azonban inkább formabontóvá és atipikussá teszik a művet, mintsem megkérdőjelezzik a szakmai-tudományos mivoltát. A könyv a témában valamennyire is jártos olvasónak logikailag jól rendszerezett ismeretanyagot kínál, a forrásmunkák jegyzékével, megfelelően lábjegyzetelve, annak igazolásaként, hogy a szerző otthonosan mozog mind a magyar, mind a volt jugoszláv térség érintett szakirodalmában, jól ismeri a forrásmunkákat. Említettem volt, hogy a monográfia logikusan felépített és megfelelően rendszerezett ismeretanyagot kínál. A 261 oldalas mű két nagy részre tagolódik. Az első rész címe: *Szemelvények a jogalkotástan, avagy a nomotechnika köréből*, a második, vaskosabb rész címe pedig: *A jog és a jogi aktusok nyelvi kifejezése*. A könyv első része döntően a jogalkotástan tudományával foglalkozik, annak történetével, fogalmával, tartalmával és helyzetével, de külön fejezetben dolgozza fel a jogalkotástan alapvető intézményeit és a jogi dogmatika tárgykörét. A kötet második része, külön fejezetekben értelmezi és elemzi a szaknyelvek fogalmát, a jogi szaknyelvet, a nyelvi értelmezés módszerét, a szinonimák, idegen szavak és rövidítések fogalmát. A művet elsősorban a sajnos egyre zsugorodó magyar anyanyelvű, de a szerbiai jogot szerb nyelven tanult szakközönségnek ajánlom. Egyrészt mint olyan szakirodalmat, amelynek olvasása és elsajátítása

közelebb viszi az olvasót a jogalkotás indokolatlanul elhanyagolt témaköréhez, másrészt a jogi szaknyelvhez és annak varázslatos világához. Hovatovább a könyv bizonyos jogelméleti alapismeretek tekintetében is hasznos olvasnivalót kínál, olvasmányosan magyarázza el és értelmezi a jogi alapfogalmakat. Különösen azok számára lehet Letsch Endre műve kötelező penzum, akik több nyelven jogászoknak, jogi szövegeket alkotnak, összehasonlító jogi kutatásokat végeznek, jogintézményeket ültetnek át a magyar jogrendszerből a szerbbe és vice versa.

A könyvismertetőt író ítész elsődleges feladata ismertetni a könyvet és felhívni a potenciális olvasók figyelmét, kedvet csinálni az olvasáshoz. Ezen túlmenően kötelessége rámutatni a mű esetleges hiányosságaira is. Mivel tudományos igénnyel és igényességgel megírt monográfiáról van szó, amely magyar nyelven íródott, és alapjában véve a szerb jogrendszerre és jogtudományra támaszkodva szólítja meg elsősorban a vajdasági magyar jogász olvasót, hiányolom, illetve kevesellem a tételes jogból merített példákat és esettanulmányokat. Pedig a jogalkotás terén szép számmal kínálkoznak gyakorlati példák. Így a jogrendszer csúcsán elhelyezkedő szerbiai alkotmányt értő elemzők gyakran bírálták a könyvet olyan szempontból, hogy nomotechnikai tekintetben igen sok kívánnivalót hagy maga után. Az Európa Tanács tanácsadó testülete, a Velencei Bizottság tizenegy évvel ezelőtti szakvéleményében nomotechnikai szempontból egyszerűen pongyola szövegnek minősítette (A Velencei Bizottság véleménye szerb nyelven). Továbbá szemlesütve bátorodom felhívni tisztelt kollégám figyelmét arra, hogy a jogalkotás kérdéskörét elemezve megfeledezett a jogalkotásra vonatkozó hatályos vajdasági és szerbiai nomotechnikai szabályok ismertetéséről. Ezek a Vajdaság Autonóm Tartomány jogalkotási határozata (Határozat a jogszabályozásról), a Szerbiai Népképviselőház Törvényhozási Bizottságának egyéges jogszabályalkotási módszertani szabályai (Jedinstvena metodološka pravila za izradu propisa) és a szerbiai Kormány törvény alatti jogszabályokra vonatkozó jogalkotási módszertana (Zaključak Vlade). Az olvasó joggal várhatta el a szerzőtől ezek rövid ismertetését, de akár elmélyült kritikai elemzését is. Ki írjon ezekről, ha nem a jogi szaknyelv derék medicusa – a jurátus Letsch Endre?

IRODALOM

A Velencei Bizottság véleménye szerb nyelven: Komisija za demokratiju putem prava (Venecijanska komisija), Mišljenje broj 405/2006 o Ustavu Srbije usvojeno na 70. plenarnoj sednici Komisije 17. i 18. marta 2007 ([http://www.venice.coe.int/web-forms/documents/?pdf=CDL-AD\(2007\)004-srb](http://www.venice.coe.int/web-forms/documents/?pdf=CDL-AD(2007)004-srb)).

Határozat a jogszabályozásról (Odluka o pravnom normiranju), Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 5/2008 szám.

Jedinstvena metodološka pravila za izradu propisa, Zakonodavni odbor Narodne Skupštine, Službeni glasnik RS br. 21/2010.

Letsch, Endre, 2017: A jog alkotása és nyelve: Barangolás a legisztika és a lingvisztika világában. Forum, Újvidék

Leč, Endre, 2011: Nomotehnika sa posebnim osvrtom na jezičko uobličavanje pravnih akata, Univerzitet „Singidunum“, Beograd FEPPS, Novi Sad

Zaključak Vlade o usvajanju Metodologije za izradu podzakonskih akata, Službeni glasnik RS, br. 75/2010 i 81/2010.

Beérkezés időpontja: 2017. 11. 27.

Elfogadás időpontja: 2017. 12. 20.

